

Totalspärrens följer

Den borgerliga trepartiregeringens beslut att bevara en fri sektor inom högskoleväsendet var praktiskt och principiellt ett viktigt utbildningspolitiskt ställningstagande. Det innebar ett betydelsefullt avsteg från de tidigare socialdemokratiska planerna på en totalspärriad högskola, där i princip alla studier måste grunda sig på ett arbetsmarknadsbehov. Centern accepterade principen om en bibehållen fri sektor mot att moderater och folkpartister övergav sitt krav på avskaffande av regionstyrelserna.

Den anslagstekniska lösningen för att säkra fritt tillträde till en del av högskolan, det s k ventilsystemet, blev däremot inte särskilt bra. Det var främst avigsidorna hos ventilsystemet som drev centern att i höstriksdagens sluske göra gemensam sak med socialdemokraterna och rösta igenom den fria sektorns avskaffande. I princip skall högskolan nu totalspärras från och med höstterminen 1979. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström har bara att mot sin egen övertygelse effektuera denna olyckliga beställning.

Det är främst två skäl som gör den gamla U68-idén om en totalspärriad högskola så betänklig. Det första gäller själva principen, att längre högskolestudier som inte kan motiveras med arbetsmarknadsskäl skall avlysas. Det andra gäller de långsiktiga följderna för en rad universitetsämnen.

Till grund för moderaters och folkpartisters ståndpunkt om den fria sektorn ligger en beaktelse till den högre bildningens egenvärde. Av bla ekonomiska skäl är det inte möjligt att tillhandahålla alla slag av högre utbildning till alla behöriga sökande. Därför har vi också sedan länge en stor spär-

rad sektor av främst yrkesinriktade utbildningar.

Men det finns ingen ekonomisk anledning att totalspärria studierna i t ex konsthistoria, praktisk filosofi eller italienska, som är icke-laborativa, allmänna bildningsämnen. Att många traditionella universitetsämnen vid filosofisk fakultet blev överbelastade under 1960-talets akademikerexplosion berodde inte på en medveten överkonsumtion av akademiska studier utan på att samhället inte i tid hade byggt ut sådana yrkesinriktade högskoleutbildningar som svarade mot ett arbetsmarknadsbehov. Nu är situationen en helt annan. Idag riskerar vi ingen besvärande överkonsumtion av humanistiska och samhällsvetenskapliga studier. Därför finns det heller ingen anledning att stänga dörarna för dem som söker sig till traditionella akademiska ämnesstudier. Det rör sig om mycket marginella kostnader för staten, men något pris måste självfallet även denna form av akademisk frihet få ha.

Det andra skälet varför en totalspärri av högskolan är olycklig sammanhänger med den nya studieorganisationen vid högskolorna. Så länge den fria sektorn finns kvar, och så länge särskilda övergångsbestämmelser gäller med hänsyn till alla som studerar enligt äldre ordning, går det alltså att anordna traditionell grundutbildning även vid tex små humanistiska institutioner. Men när totalspärren sätter in blir det i princip omöjligt.

De s k sektorsanslagen fördelas mellan de institutioner, som ger grundutbildning inom ramen för de allmänna utbildningslinjerna, men en lång rad humanistiska ämnen berörs

knappast alls av de allmänna linjerna. De är hänvisade till det anslag, som avser enstaka kurser och lokala och individuella utbildningslinjer. På detta område råder dock hård konkurrens om resurserna, och någon "rätt" att få pengar ur det anslaget föreligger inte. Den slutliga fördelningen av anslagsmedlen görs av regionstyrelserna.

Det är denna konkurrens som drivit fram den egendomliga floran av sk snuttkurser på fem eller tio veckor, där man återfinner allt från "Småland i litteraturen, 5 poäng" till "Kurs i internationell förståelse, 5 poäng". En universitetsinstitution, som inte lyckas skaffa sig pengar ur detta anslag heller, har i princip inga medel alls för att anordna grundutbildning (motsvarande vad som tidigare kallades ett, två och tre betyg). I kombination med att en totalspärren införs kan det i realiteten bli stopp för akademisk grundutbildning i en rad ämnen.

Under de senaste åren har rekryteringen till två- och trebetygsnivåerna varit alarmrande låg i många ämnen trots fritt tillträde.

En totalspärren tar bort även de små rännen som trots allt finns. Den omöjliggör redan på kort sikt rekryteringen till forskarutbildning och på något längre sikt äventyras hela ämnens fortbestånd. Ett universitetsämne som inte kontinuerligt tillförs nya forskarstuderande, som genom sitt avhandlingsarbete förnyar forskningen och vidgar kunskapsbasen, kommer successivt att förtvina.

Även om socialdemokraternas och centerns intresse för traditionell akademisk utbildning aldrig varit påfallande, är det svårt att tro att de medvetet eftersträvat sådana följder. U68-utredningen gick på sin tid aldrig ordentligt in på dessa frågor utan var helt upptagen av de administrativa konstruktioner som skulle göra all högre utbildning yrkesinriktad. Utbildningsminister Jan-Erik Wikström bör därför omgående låta undersöka hur anslagssystemet måste ändras för att parera det dråpslag, som den rödgröna högskolealliansen nu riktat mot universiteten.